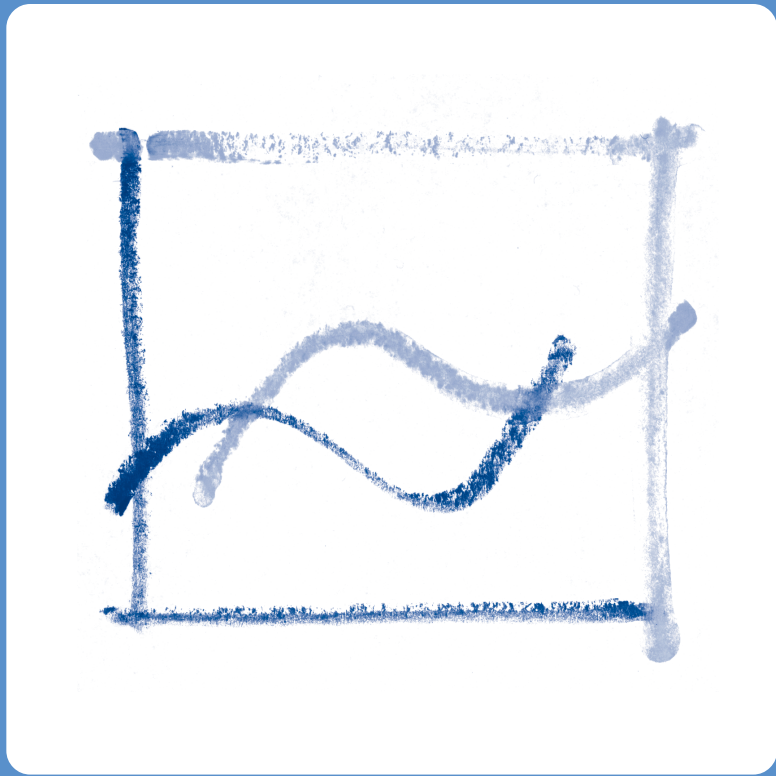

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Om olika ansatser för att spegla det nya i ekonomin

Om olika ansatser för att spegla det nya i ekonomin

Statistiska centralbyrån
2002

Various Ways to Reflect what is New in the Economy

Statistics Sweden
2002

Producent SCB
Producer Box 24 300, 104 51 Stockholm

Förfrågningar Eva Hagsten, tfn +46 8 506 942 27
Inquiries e-post: eva.hagsten@scb.se

Om du citerar ur denna publikation, var god uppgi:

Källa: SCB, Om olika ansatser för att spegla det nya i ekonomin.

© 2002, Statistiska centralbyrån.

Mångfaldigande av innehållet i denna publikation, helt eller delvis, är förbjudet enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, utan medgivande från Statistiska centralbyrån.

ISBN 91-618-1160-2

Printed in Sweden
SCB-Tryck, Örebro 2002.12.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Sammanfattning.....	3
Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Syfte.....	5
Andras ansatser.....	6
OECD.....	6
Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken.....	6
Europeiska unionen.....	7
Office of National Statistics, Storbritannien.....	8
Bureau of Economic Analysis, Förenta staterna.....	9
Statistics Netherlands, Nederländerna.....	10
Australian Bureau of Statistics, Australien.....	11
Danmarks Statistik, Danmark.....	11
Jämförelse av Statistiska centralbyråns och övrigas ansatser.....	12
Faktaruta: Jämförelse av indikatorer.....	14
Indikatorer som sammanfaller.....	14
Indikatorer som Statistiska centralbyrån saknar.....	15
Förklaring till skillnader.....	17
Statistikanvändarna om ansats och resultat.....	18
Ansats.....	18
Resultat.....	19
Kommentarer till indikatorer som saknas och statistik som behöver utvecklas.....	20
Indikatorer som saknas.....	20
Statistik som behöver utvecklas.....	22
Slutsatser.....	23
Litteratur.....	26

Förord

Under 2001 inledde Statistiska centralbyrån projektet *Statistik om den nya ekonomin*. Det har som uppgift att analysera tillgången på och behovet av sådan statistik som kan spegla något nytt i den ekonomiska utvecklingen. Projektets första temapublikation syftade till att belysa vad ur den befintliga statistiken som kan användas för att indikera något nytt i ekonomin.

I denna andra temapublikation redovisas hur ett urval länder och organisationer arbetar för att beskriva nya företeelser i ekonomin. Här presenteras också några kvalificerade statistikanvändares syn på projektets arbete och de indikatorer som föreslogs i den första temapublikationen.

Publikationen har tagits fram under ledning av Eva Hagsten (projektledare). I projektgruppen ingår också Ingegerd Berggren, Marcus Hagfall, Anders Hintze, Håkan Larsson, Jens Olin, Kristina Pettersson och Lena Skirmark.

Statistiska centralbyrån i december 2002

Staffan Wahlström
Chef, Avdelningen för ekonomisk statistik

Sammanfattning

Vid Statistiska centralbyrån bedrivs för närvarande det treåriga projektet *Statistik om den nya ekonomin*. Projektet kan grovt sägas bestå av tre delar, att beskriva vad ur den befintliga statistiken som kan användas för att spegla något nytt i ekonomin, att påvisa vilken statistik som saknas för samma ändamål samt slutligen att föreslå hur eventuella skillnader mellan befintlig och behövd statistik ska överbryggas.

I projektets första temapublikation, SCB [2001], *Att spegla det nya i ekonomin*, presenterades ett antal indikatorer för något nytt i ekonomin. Dessa indikatorer baseras på uppgifter från de befintliga datalagren.

I denna andra temapublikation redovisas först hur några olika internationella organisationer och andra länders statistikbyråer närmar sig frågan om statistik för något nytt i ekonomin. Därefter följer en redogörelse av hur några erfarna användare av ekonomisk statistik uppfattar den modell Statistiska centralbyrån valt och de indikatorer som arbetet resulterat i.

Såväl jämförelsen av andra ansatser som diskussionerna med statistikanvändarna har gett ökad insikt om komplexiteten i att försöka spegla det nya i ekonomin. Jämförelsen har däremot inte lett till några nya uppslag om hur ämnet ska angripas.

Andras ansatser

I jämförelsen av ansatser kan två varianter tydligt skönjas, en teoretiskt och en praktiskt inriktad. Den praktiska inriktningen fokuserar direkt på hur statistiken kan förbättras medan den teoretiska utgår från resonemang om nya företeelser i ekonomin. De ansatser som använts av Office of National Statistics i England och Bureau of Economic Analysis i Washington är exempel på den förstnämnda inriktningen och de som använts av Australian Bureau of Statistics, Danmarks statistik och Europeiska unionen är exempel på den sistnämnda.

Oavsett vilket angreppssätt som valts, cirkulerar resonemangen kring ungefär samma frågor om vilken statistik som saknas eller behöver förbättras. Här nämns ofta bättre underlag för produktivitetsberäkningar, särskilt i tjänstesektorn, och bättre statistik om informationsteknik. Det är i första hand de som likt Statistiska centralbyrån använt en teoretisk ansats som också har valt att arbeta med indikatorer för att beskriva det nya i ekonomin. Vägen fram till indikatorerna skiljer sig dock avsevärt åt.

Även om de teoretiska utgångspunkterna varierar något mellan projekten i Sverige, Danmark och Australien, så uppvisar dessa ändå störst likheter med varandra. Samtliga utgår från ett vidare perspektiv för att närma sig nya företeelser i ekonomin, och de har dessutom valt att presentera resultatet i

form av indikatorer. Det är emellertid bara vid Statistiska centralbyrån som indikatorerna presenterats med utgångspunkt i den teori som använts.

Statistikanvändarna om ansats och resultat

Statistikanvändarna är positiva till Statistiska centralbyråns initiativ att analysera hur nya företeelser i ekonomin kan belysas statistiskt. De flesta användarna tilltalades också av försöket att sätta in resonemangen i ett teoretiskt ramverk. Den makroekonomiska ansats som valts uppfattades emellertid inte som självklar, utan bedömdes vara en av flera möjliga teoretiska utgångspunkter.

Det finns bland statistikanvändarna uttryckliga önskemål om att Statistiska centralbyrån ska kunna bidra med bättre information om och analys av strukturella förändringar i ekonomin. I samtliga diskussioner har därför fortsatta analyser av det som påbörjats i första temapublikationen uppmuntrats.

Enligt statistikanvändarna saknas vissa indikatorer som skulle kunna spegla något nytt i ekonomin. Bland sådana finns indikatorer om strukturella förändringar, marknadsplatsförändringar samt företagets flexibilitet och interna organisationer. Vissa saknade indikatorer kan tas fram genom särskilda bearbetningar, medan det för andra saknas underlag.

Statistikanvändarna finner också att befintlig statistik inom flera områden behöver utvecklas. Den efterfrågade utvecklingen kan förutom kompletteringar också innebära nya sätt att sortera, hantera, redovisa och publicera statistiken.

Inledning

Bakgrund

Vid Statistiska centralbyrån bedrivs för närvarande det treåriga projektet Statistik om den nya ekonomin. Projektet kan grovt sägas bestå av tre delar, att beskriva vad ur den befintliga statistiken som kan användas för att spegla något nytt i ekonomin, att påvisa vilken statistik som saknas för samma ändamål samt slutligen att föreslå hur eventuella skillnader mellan befintlig och behövd statistik ska överbryggas.

I projektets första temapublikation, SCB [2001], *Att spegla det nya i ekonomin*, redovisades ett antal indikatorer som bedömdes kunna spegla något nytt i ekonomin. Dessa indikatorer baseras på uppgifter från de befintliga data-lagren. Med utgångspunkt i en metod grundad på bland annat teorier om BNP-gapet, har med hjälp av fyra så kallade *strukturkriterier*, *Ökad produktivitet*, *Ökad konkurrens*, *Förbättrad matchning* och *Större marknad*, en bedömning gjorts av vilka variabler som kan tänkas påverka ekonomins struktur. De variabler som kunde sammankopplas med ett eller flera strukturkriterier kallas *indikatorer* för något nytt i ekonomin. Denna analys av den befintliga statistiken resulterade i en stor mängd sådana indikatorer.

Efter publiceringen av den första temapublikationen har projektets företrädare fört diskussioner med några erfarna användare av ekonomisk statistik. Detta för att få synpunkter både på valet av ansats och på de indikatorer som analysen har resulterat i.

Syfte

För att ge en bild av hur internationella organisationer och andra länders statistikbyråer närmar sig frågan om statistik för något nytt i ekonomin redovisas här först ett urval ansatser och vilka eventuella likheter som finns med Statistiska centralbyråns projekt¹. Därefter följer en redogörelse av hur några erfarna användare av ekonomisk statistik uppfattar Statistiska centralbyråns angreppssätt. Slutligen kommenteras de indikatorer för något nytt i ekonomin som enligt användarna saknas.

¹ Naturligtvis har fler än här redovisade myndigheter och organisationer arbetat med frågor om hur nya företeelser ska belysas i den ekonomiska statistiken. Vissa arbeten, som till exempel Statistics Canada [2002], är koncentrerade till resonemang om informationstekniken och hur man ska kunna mäta dess användning med mera. Sådana frågor studeras redan inom Programmet för forskning och informationsteknik vid SCB och inom ramen för Eurostatsamarbetet, och har därför inte betonats här.

Andras ansatser

I detta avsnitt redovisas hur några olika internationella organisationer och andra länders statistikmyndigheter väljer att närma sig frågan om hur något nytt i ekonomin kan belysas.

OECD

I slutrapporten från OECD:s tillväxtprojekt, OECD [2001], konstateras det att något nytt faktiskt inträffat i OECD-ländernas ekonomiska struktur. Rapporten fokuserar på tillväxten och finner att flera faktorer som investeringar i informationsteknik (IT), ökad sysselsättning, ökad kvalitet på arbetskraften samt ökad effektivitet i hur arbetskraft och kapital kombineras (med andra ord ökad totalfaktorproduktivitet) bidrog till tillväxtmönstret under slutet av 1990-talet. Ökningen i totalfaktorproduktiviteten bedöms vara kopplad till den nytta som olika ekonomiska agenter kan dra av ett ökat användande av informationsteknik. OECD ger sig däremot inte in på att belysa vilken statistik som behövs för att korrekt kunna spegla den ekonomiska utvecklingen, utan nöjer sig med att formulera några policyrekommendationer till beslutsfattarna om åtgärder som kan möjliggöra en fortsatt god tillväxt i ekonomin.

Starka ekonomiska och sociala fundament, som till exempel makroekonomisk stabilitet och väl fungerande marknader, är enligt OECD viktiga förutsättningar för tillväxt. Därutöver är det angeläget att möjliggöra spridningen av informationstekniken och att stödja innovationer genom till exempel ökat stöd till grundforskningen. Slutligen rekommenderas investeringar i humankapital genom bland annat ett stärkt utbildningssystem samt en ökad tillgång på riskkapital i syfte att stimulera nyföretagandet.

Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken

Även utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken, SOU 2001:34, berör i sitt första delbetänkande frågor kring statistik om en ny ekonomi. Där redovisas bland annat statistikanvändarnas uppfattning om vilken statistik som saknas. Utan att klargöra vad en ny ekonomi är bedömer flera användare att såväl IT-statistik som statistik om tjänstesektorn saknas. Man finner det också viktigt att kunna fånga upp nya branscher och företeelser i ekonomin. För detta ändamål behövs bättre mått på produktivitetsförändringar. Vidare önskar sig användarna fler konjunkturindikatorer för tjänstesektorn. Stort intresse finns också för statistik om tillväxtområden.

Något förslag till nytt system för statistiken ges inte i betänkandet.

Europeiska unionen

Inom Europeiska unionen hanteras frågor kring den nya ekonomin och indikatorer för en sådan huvudsakligen inom ramen för projektet *New Economy Statistical Indicator System*² (NESIS). Projektet har enligt Room [2002] sin upprinnelse i slutsatserna från EU-toppmötet i Lissabon 2000. Där beslutades bland annat att unionen under de kommande tio åren ska bli den mest konkurrensmässiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen, en ekonomi med hållbar tillväxt, fler och bättre jobb samt en ökad social sammanhållning. Fortsatt enligt Room är syftet med NESIS att bidra med utformning, vidareförädling och utvärdering av statistiska indikatorer i takt med att slutsatserna från Lissabonmötet implementeras. Detta ska bland annat ske genom att söka goda exempel och genom att göra en inventering av vilka indikatorer som finns tillgängliga redan nu. I arbetet är det därför viktigt att beakta såväl indikatorernas kvalitet som deras användbarhet för de politiska aktörerna.

NESIS är organiserat i fyra pelare, som innehållsmässigt direkt kan hänföras till slutsatserna från toppmötet i Lissabon. De fyra pelarna är:

- *Makroekonomisk stabilitet och långsiktigt hållbar miljö*
- *Produktivitet och konkurrens*
- *Investeringar i humankapital*
- *Social sammanhållning*

Någon egentlig definition av en ny ekonomi har inte utarbetats, men inom ramen för NESIS riktas uppmärksamheten i huvudsak mot användandet av informationsteknik samt följderna av denna utveckling för ekonomisk stabilitet och hållbar miljö. Vidare kommer konsekvenserna för den kompetens som efterfrågas att beaktas, liksom tillgänglighet till ny teknik och befolkningens benägenhet att anpassa sig till den nya utvecklingen. Även utrymmet för att med informationsteknikens hjälp kunna minska den digitala klyftan är ett tema på dagordningen.

Under varje pelare ställs sedan ett antal frågor om de pågående förändringarna i ekonomi och samhälle samt om redan beslutade politiska insatser för att möta dessa förändringar.

Inom ramen för projektet har van Bommel med flera [2002] redovisat en inventering av tillgängliga indikatorer, från såväl officiella som inofficiella källor. Trots en stor mängd tillgängliga data bedöms bara vissa kunna användas för att beskriva en ny ekonomi. Detta beror delvis på bristande datakvalitet och delvis på avsaknad av data. Här konstateras också att pågående projekt inom området snarare tenderar att komplettera befintliga indikatorer än att

² NESIS är ett treårigt projekt inom Europeiska unionens femte ramprogram. Projektet drivs av ett konsortium med bland andra Statistikcentralen i Finland, Statistics Netherlands, ISTAT i Italien och University of Bath i England.

tillföra nya. Detta gäller särskilt första pelaren. Nya projekt skulle därför behövas för att analysera såväl förhållandet mellan informationstekniken och en stabil ekonomi som förhållandet mellan informationstekniken och en långsiktigt hållbar miljö.

Office of National Statistics, Storbritannien

Rowlatt, Clayton och Vaze [2002], vid Office of National Statistics (ONS), konstaterar att det under historiens gång kommit många nya ekonomier. Karakteristiskt för en ny ekonomi i största allmänhet är radikala förändringar av marknadsstrukturen och en ökad möjlighet att utnyttja intellektuellt kapital, tillgång till nya produkter och tjänster för stora delar av samhället, avsevärda förändringar i hur företagen tillverkar sina produkter och organiserar sin verksamhet samt ändrade förhållanden mellan dem som efterfrågar och dem som bjuder ut varor och tjänster. Exempel på förändringar som passar in på denna beskrivning av en ny ekonomi är trycktekniken, ångmaskinen, järnvägarna, massmedierna och nu senast utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken.

ONS bedömer sig för närvarande stå inför en IT-ekonomi. Denna ekonomi försvårar tolkningen av den ekonomiska utvecklingen och användandet av befintliga mätmetoder inom huvudsakligen tre områden, nämligen *Infrastruktur*, *Transaktioner* samt *Informationsutbyte*. Med infrastruktur menas den struktur som behövs för att samla in, analysera, kommunicera och handha sådan information som finns i datorbaserade nätverk. Transaktioner avser de elektroniska transaktioner som görs i samband med köp av varor och tjänster. Med informationsutbyte avses slutligen sådan avgiftsfri information mellan företag eller individer som skapar ett mervärde. För varje område har ONS formulerat en fråga som i det fortsatta arbetet helst ska besvaras. Frågorna redovisas nedan under respektive område.

Infrastruktur

Hur kan investeringar i materiella och immateriella tillgångar mätas och definieras, investeringar som till följd av teknikutvecklingen har snabbt sjunkande priser samtidigt som kapaciteten i allmänhet ökar?

Transaktioner

Hur kan transaktioner av varor och tjänster utanför traditionella marknader och kanaler mätas, där företagen som bjuder ut varorna inte med säkerhet är bundna till ett särskilt land?

Informationsutbyte

Hur kan de ekonomiska effekterna av nya aktiviteter inom företagen, mellan företagen och mellan företag och konsumenter fångas upp, aktiviteter som inte är köp men som ändå stöder kommersiella aktiviteter eller bidrar med värdefull information?

ONS utgår från det befintliga statistiksystemet och har som syfte att förbättra och komplettera det. Rent praktiskt innebär detta att man bland annat försöker förbättra produktionsmått för nya branscher genom ökad detaljeringsgrad och förfinade metoder. Man analyserar också behov av ändrade klassificeringar samt omdefiniering av och nya mätmetoder för immateriella tillgångar. Arbete läggs även ned på att utveckla nya prisindex för bland annat datorer.

Bureau of Economic Analysis, Förenta staterna

Landefeld och Fraumeni [2001] vid Bureau of Economic Analysis (BEA), som ansvarar för de amerikanska nationalräkenskaperna, resonerar kring vilka strukturella förändringar som kan definiera den nya ekonomin, varför det är viktigt att dessa förändringar kan fångas i nationalräkenskaperna och övriga ekonomiska räkenskaper, vad man vet om storleken och effekterna av den nya ekonomin samt var den nya ekonomin syns i befintliga räkenskaper.

Under slutet av 1990-talet uppvisade framför allt ekonomin i Förenta staterna en ovanligt lång och stark BNP-tillväxt, produktivitetökningar, högre vinster, ökade investeringar, låg inflation, låg arbetslöshet samt en jämnare fördelning av inkomstökningen än tidigare. Landefeld och Fraumeni bedömer att bland de krafter som möjliggjorde denna utveckling finns globaliseringen och den ökade internationella konkurrensen om arbetskraft. Dessa krafter har i sin tur lett till att priserna pressats och att effektiviteten ökat. Landefeld och Fraumeni finner emellertid att det mest utmärkande för den ekonomiska utvecklingen på senare år är kopplingen till effekterna av tekniska landvinningar, vilka ordentligt verkar ha börjat bära frukt först under mitten av 1990-talet. Den nya ekonomin definieras således här som effekterna på ekonomin av den tekniska utvecklingen, framför allt inom informationsteknikområdet.

Under perioden 1995–2000 ökade enligt Landefeld och Fraumeni BNP i fasta priser med 4,1 procent per år. Bidraget till denna utveckling från försäljningen av informations- och telekommunikationsteknik steg också för att under år 2000 uppgå till närmare en tredjedel av hela ökningen.

Landefeld och Fraumeni finner att vissa av ekonomins strukturella förändringar i någon mån redan fångas upp i de befintliga räkenskaperna, bland annat köp av datorer, datorprogram och mobiltelefoner. Det finns emellertid flera områden där nya eller förbättrade data behövs, exempelvis för tjänstesektorn. Här föreslår Landefeld och Fraumeni att ett index utvecklas för investeringar i elektronisk handel och högteknologi samt dessas bidrag till BNP. BEA avser också att försöka utveckla bättre prisindex för framförallt teknikintensiva industrier eller för företag som i stor utsträckning ägnar sig åt elektronisk handel. Vidare vill man även förbättra beräkningarna av BNP

för de delar som för närvarande deflateras med kostnadsbaserade eller uppskattade index samt utveckla nya mått för välbefinnande, sparande, handel och finans.

Enligt Landefeld och Fraumeni är några stora förändringar av nationalräkenskaper inte påkallade till följd av nya fenomen i den ekonomiska utvecklingen. Eventuella nya företeelser kan i allmänhet hanteras inom ramen för satelliträkenskaper. Vid BEA har försök gjorts att bygga upp sådana räkenskaper för forskning och utveckling.

Statistics Netherlands, Nederländerna

Vid Statistics Netherlands (SN) inleddes enligt Kuipers [2002] arbetet med att beskriva tänkbara konsekvenser av en ny ekonomi för det statistiska systemet med ett seminarium där forskare, politiker, statistiker med flera deltog. Seminariet ledde till slutsatserna att det behövs nya data, bättre metoder och mer analys. Önskemål fanns också om tydligare definitioner inom området ny ekonomi.

Kuipers koncentrerar sig på hur statistiken behöver utvecklas för att kunna fånga spridningen och användningen av informationstekniken samt vilka effekter användandet av denna teknik har på samhället. Eftersom det finns ett antal presumtiva indikatorer för en ny ekonomi i cirkulation, men ingen egentlig begreppsmässig stomme som kan bringa ordning i olika perspektiv och förväntningar, har han själv försökt att strukturera upp problemet. För att strukturera den "digitala ekonomin" utgår han därför från sådana välkända begrepp som efterfrågan, utbud, produktion, konsumtion och investeringar. De olika aktörerna i samhället är indelade i hushåll, företag och offentlig sektor. Med syfte att beskriva den digitala ekonomin ur olika perspektiv presenteras tre möjliga tillvägagångssätt: *Aktörmodellen*, *Analysmodellen* och *IT-modellen*.

I Aktörmodellen presenteras den nya utvecklingen från de olika aktörernas perspektiv. Analysmodellen fokuserar på de områden som informationstekniken haft störst inverkan på och IT-modellen slutligen, kontrasterar IT-sektorn med den övriga ekonomin.

De tre olika modellerna resulterar i olika förslag på indikatorer. Aktörmodellen leder till sådana indikatorer som tillgång till datorer och Internet, typ av anslutning och hinder för användning av elektroniska nätverk. Analysmodellen kräver bland annat prisindex för relevanta marknader och produktivitetsstudier. Olika mått för investeringar i och konsumtion av IT-produkter är i fokus för IT-modellen.

Någon egentlig slutsats om vilken modell som är lämpligast att använda drar inte Kuipers. Resonemangen utvecklas däremot något av van Bommel med flera [2002], som har länkat ihop de tre modellerna med varandra, eftersom det är mer praktiskt med bara en modell för den digitala ekonomin. Detta är

möjligt eftersom modellerna inte ömsesidigt utesluter varandra. Hushållen förekommer exempelvis i samtliga modeller. Liksom Kuipers konstaterar van Bommel med flera att det fortsatt är viktigt att beakta humankapitalet, som är helt avgörande för att individer, företag med flera ska kunna dra nytta av ny teknik. Därför har också ett försök gjorts att sammankoppla de integrerade modellerna med en modell för nationella innovationssystem.

Australian Bureau of Statistics, Australien

Syftet med arbetet vid Australian Bureau of Statistics (ABS) är enligt ABS [2002] och Roberts [2002] att utveckla ett ramverk för att mäta ett kunskapsbaserat samhälle, med andra ord att skapa förutsättningar för en bedömning av om Australien är ett sådant samhälle. ABS kringgår problemen med avsaknaden av en enhetlig definition för begreppet ny ekonomi genom att utgå från en kunskapsbaserad ekonomi och ett kunskapsbaserat samhälle. Detta vida perspektiv ger utrymme för både sociala faktorer och kunskap att påverka den ekonomiska utvecklingen.

Utgångspunkten för ABS arbete är de policyslutsatser som presenterades i slutrapporten från OECD:s tillväxtprojekt, OECD [2001]. Där betonades vikten av stabila makroekonomiska förutsättningar och välfungerande konkurrensutsatta marknader, spridningen av informationsteknik, gynnsamt klimat för innovationer och entreprenörskap samt investeringar i humankapital. Mot bakgrund av detta har ABS skapat fem dimensioner, av vilka tre kallas kärndimensioner. De tre kärndimensionerna omfattar *Innovation och entreprenörskap*, *Humankapital* samt *Informations- och kommunikationsteknik*. Till dessa kommer de två stöddimensionerna, *Sammanhang* samt *Inverkan på ekonomi och samhälle*. De olika dimensionerna är inte helt oberoende av varandra.

Varje dimension har flera karakteristika, som i sin tur beskrivs av olika indikatorer. En indikator är således ett kvantitativt mått för olika karakteristika. I ett inledande skede har förhållandevis många indikatorer tagits fram. Förhoppningen är sedan att en dialog med statistikanvändarna ska leda till att vissa mindre bra indikatorer kan rensas bort. Indikatorerna behöver inte heller låsas en gång för alla, utan kan tillåtas variera över tiden. För vissa karakteristika saknas lämpliga indikatorer. Exempel på sådana återfinns inom dimensionen Innovationer och entreprenörskap. Dessa områden tillsammans med idéer från dialogen med statistikanvändarna kommer att övervägas i det fortsatta arbetet.

ABS ställer också vissa kvalitetskrav på de indikatorer som kan komma i fråga. De ska vara relevanta, tillförlitliga, känsliga, snabba, begripliga och finnas tillgängliga såväl över en längre tidsperiod som i andra länder.

Danmarks Statistik, Danmark

Danmarks Statistik (DS) [2001] har i samarbete med flera departement utar-

betat en strategi för hur nätverkssamhället och den kunskapsbaserade ekonomin löpande kan belysas. Någon definition av begreppet ny ekonomi presenteras inte i detta arbete. En klar avgränsning av begreppen kunskapsbaserad ekonomi och nätverkssamhälle saknas också. Arbetet har i stället inriktats på att försöka avgränsa och identifiera de viktigaste elementen som ingår i de två begreppen och som både kan anses spegla det nya i ekonomin och vara möjliga att belysa med statistik. Med viss inspiration från bland andra Australian Bureau of Statistics har åtta temaområden valts ut, som ska kunna spegla något nytt i ekonomi och samhälle. Dessa områden är:

- *Informationssamhället*
- *Kunskapsproducerande tjänsteföretag*
- *Forskning och utveckling*
- *Innovationer*
- *Kompetens*
- *Globalisering*
- *Ekonomiska konsekvenser*
- *Sociala konsekvenser*

De olika temaområdena saknar inbördes rangordning, men Informations-samhället betraktas som en naturlig utgångspunkt för arbetet. Temaområdena är naturligtvis inte heller helt oberoende av varandra. För vart och ett har en kartläggning gjorts av statistikanvändarnas behov. Därför har arbetsgruppen bland annat träffat ett stort antal statistikanvändare.

Statistikbehoven presenteras i en indikatorförteckning där såväl befintliga som saknade indikatorer redovisas. Av indikatorförteckningen framgår att många behov bedöms kunna tillgodoses med befintlig statistik, som dock i vissa fall kan behöva bearbetas på nya sätt. Sådan statistik som anses viktig men som i dagsläget saknas är bland annat statistik som rör handel med, investeringar i och användandet av olika IT-produkter och tjänster samt den offentliga sektorns och utbildningsområdets användning av informationsteknik. För nationalräkenskapsdata saknas bland annat uppgifter om IT- och tjänsteföretagens produktion, kapitalstockar samt investeringar.

Jämförelse av Statistiska centralbyråns och övrigas ansatser

Liksom Statistiska centralbyrån [2001] redan tidigare konstaterade, saknas alltså en allmängiltig definition av begreppet ny ekonomi. Detta innebär att många gör sina egna tolkningar, något som naturligtvis även påverkar valet av ansats när detta nya ska analyseras eller beskrivas statistiskt. Den senaste tidens ekonomiska utveckling visar dock att de tolkningar av en ny ekonomi som innebar att gamla ekonomiska lagar helt upphört att gälla kom-

mit på skam. Konjunkturinstitutet [2002a & b] illustrerar denna avmattning i ekonomin som både Förenta staterna och Europa fått känna av.

I jämförelsen av ansatser kan två varianter tydligt skönjas, en teoretiskt och en praktiskt inriktad. Den praktiska inriktningen fokuserar direkt på hur statistiken kan förbättras medan den teoretiska utgår från resonemang om nya företeelser i ekonomin. De ansatser som använts av Office of National Statistics och Bureau of Economic Analysis är exempel på den förstnämnda inriktningen och de som använts av Australian Bureau of Statistics, Danmarks statistik och Europeiska unionen är exempel på den sistnämnda.

Det är huvudsakligen de som likt Statistiska centralbyrån använt en teoretisk ansats som också valt att arbeta med indikatorer för att beskriva det nya i ekonomin. Så har till exempel Europeiska unionen samt statistikbyråerna i Australien, Nederländerna och Danmark gjort. Vägen fram till indikatorerna skiljer sig dock avsevärt åt.

Flera, även Bureau of Economic Analysis i Washington och Office of National Statistics i London, som inte alls diskuterar i termer av indikatorer, hämtar inspiration till sin ansats från OECD och EU. Dessa arbeten har dock tolkats och utvecklats på olika sätt. Bortsett från den australiensiska statistikbyrån, som också låtit sig inspireras av bland annat OECD, är emellertid dessa ansatser ofta mer begränsade och utgår från att den eventuella nya ekonomi som behöver beskrivas statistiskt är starkt förknippad med informationstekniken.

De som arbetar med indikatorer föreslår delvis likartade sådana, trots skillnader i ansatserna. Flera projekt har också liksom Statistiska centralbyråns vänt sig till statistikanvändarna för en diskussion om indikatorerna. Även förslag till förbättringar och kompletteringar av statistiken uppvisar flera gemensamma drag. Bättre informationsteknikstatistik nämns ofta, liksom behov av bättre underlag för produktivitetsberäkningar i framförallt tjänstesektorn.

Även om de teoretiska utgångspunkterna skiljer sig något åt mellan projekten i Sverige, Danmark och Australien, så är det ändå dessa som uppvisar störst likheter med varandra. Samtliga utgår från ett vidare perspektiv för att närma sig nya företeelser i ekonomin, och de har dessutom valt att arbeta med indikatorer som sorterats efter ett valt mönster. Det är emellertid bara vid Statistiska centralbyrån som indikatorerna presenterats med utgångspunkt i den teori som använts. De andra har presenterat materialet sorterat efter angelägna områden. I faktarutan *Jämförelse av indikatorer* redovisas en mer utförlig jämförelse av indikatorer framtagna vid Australian Bureau of Statistics, Danmarks statistik och Statistiska centralbyrån.

Jämförelse av indikatorer

Eftersom de ansatser som presenterats av Australian Bureau of Statistics (ABS) [2002] och Danmarks statistik (DS) [2001] i viss mån liknar den som Statistiska centralbyrån (SCB) [2001] använt, redovisas här en mer utförlig jämförelse av de indikatorer de olika projekten resulterat i. Resonemangen förs med utgångspunkt i den sammankoppling av indikatorerna med ett eller flera av de fyra strukturkriterierna *Ökad produktivitet*, *Ökad konkurrens*, *Förbättrad matchning* och *Större marknad* som gjorts i det tidigare analysarbetet.

Indikatorer som sammanfaller

Statistiska centralbyrån och Australian Bureau of Statistics

Flest indikatorer som sammanfaller finns under strukturkriteriet *Ökad produktivitet*. Exempel på sådana indikatorer som både SCB och ABS tagit fram är utgifter för forskning fördelade på olika sektorer, befolkningens utbildningsnivå och inriktning samt privatpersoners och företags tillgång till och användande av datorer och Internet. Sammanfaller gör även några demografiska indikatorer som befolkningens åldersstruktur och försörjningsbördan.

Under kriteriet *Ökad konkurrens* finns få indikatorer som sammanfaller med de australiensiska, antalet nystartade företag är dock här ett undantag liksom andel företag och personer som säljer och köper via Internet.

De indikatorer som sammanfaller under kriteriet *Förbättrad matchning* är sådana som arbetskraftens utbildningsnivå, studenters och arbetskraftens rörlighet samt andelen av arbetskraften med IT-utbildning.

Statistiska centralbyrån och Danmarks statistik

Inom kriteriet *Ökad produktivitet* sammanfaller för DS och SCB sådana indikatorer som efterfrågan på kvalificerad personal inom IT-området, företags och privatpersoners tillgång till och användande av Internet, utgifter för forskning och utveckling samt andel av befolkningen med olika utbildningsnivå eller spjutspetsutbildning. Liksom i jämförelsen mellan SCB och ABS sammanfaller här flest indikatorer som skulle kunna säga något om produktiviteten.

Nyetabletering av företag inom bland annat IT- och tjänstesektorn samt företagens omsättning finns både hos DS och SCB och återspeglar kriteriet *Ökad konkurrens*.

Under kriteriet *Förbättrad matchning* sammanfaller i huvudsak sådana indikatorer som belyser tillgång på personer med IT-utbildning och antal anställda med olika utbildningsbakgrund.

Import och export samt arbetskraftens och studenternas internationella rörlighet är indikatorer länkade till kriteriet *Större marknad* som sammanfaller.

Också några indikatorer under kriteriet *Större marknad* sammanfaller, som till exempel utlandsägda företag samt studenters och arbetskraftens rörlighet.

Indikatorer som Statistiska centralbyrån saknar

Jämfört med Australian Bureau of Statistics

Överlag har ABS en större detaljrikedom i sina indikatorer, vilket bland annat tar sig uttryck i fler indikatorer som egentligen beskriver samma sak.

Inom kriteriet *Ökad produktivitet* har ABS till skillnad mot SCB också indikatorer för tillämpad forskning, utlandsfinansierad forskning, korsägande och allianser mellan företag samt patent. Vidare finns där indikatorer som redovisar uppgifter om bland annat utbildningsnivå på en betydligt mer detaljerad nivå än SCB gjort, vilket innebär fördelning per kön, ålder med mera. ABS har också indikatorer för läskunskap, antal examinerade från högskola samt antal personer som är lärlingar eller deltar i yrkesutbildning. Här finns vidare indikatorer för investeringar i humankapital, som till exempel offentliga utgifter för utbildningssystemet.

Under kriteriet *Ökad konkurrens* saknar SCB bland annat indikatorer om tillgång till bredband och säkra webbservrar, skolbarns IT-användning samt indikatorer som beskriver IT-branschen.

Jämfört med Danmarks Statistik

Precis som ABS redovisar DS i allmänhet fler och mer detaljrika indikatorer än SCB.

Inom kriteriet *Ökad produktivitet* har DS indikatorer för IT-infrastrukturen, som till exempel antal abonnentlinjer, modem, mobiltelefonabonnemang med mera. Även priser för datorer, tillbehör och Internetanslutningar betraktas som indikatorer. DS har också indikatorer som belyser antalet personer med högre akademiska examina liksom antalet professorer, fördelade på kön, ålder, ämnesinriktning med mera. Liksom ABS föreslår DS även patent som en indikator, vilken kan mätas på några olika sätt. Hos DS finns vidare innovationsindikatorer för verksamheter fördelade på till exempel bransch, typ av produkt, teknisk nivå liksom omsättning för denna typ av verksamhet.

Indikatorer för tjänstebranschens struktur, som antal företag, ägande, omsättning och förädlingsvärde, liksom branschens samarbeten med andra sektorer och universitet är danska indikatorer som passar in under kriteriet *Ökad konkurrens*.

Flera av ABS indikatorer som skulle kunna spegla kriteriet Ökad produktivitet kan också kopplas till kriteriet *Förbättrad matchning*. Till skillnad mot SCB har ABS en stor mängd demografiska indikatorer som utöver de gemensamma om åldersstruktur och försörjningsbörda även omfattar inkomster och inkomstfördelning.

Till kriteriet *Förbättrad matchning* kan sådana indikatorer som befolkningens utbildningsnivå, inklusive vidareutbildning och kvällskurser kopplas. DS redovisar också beståndet av universitetsstudierande på såväl grundutbildning som forskarutbildning. Hos DS finns även indikatorer om tillgången till och deltagande i olika IT-utbildningar.

För indikatorer kopplade till kriteriet *Större marknad* har ABS en större detaljrikedom än SCB, särskilt bland sådana som säger något om tillgång till och användande av datorer, mobiltelefoner och Internet.

Till kriteriet *Större marknad* skulle de danska indikatorer som diskuterats under Ökad konkurrens också kunna hänföras, liksom indikatorer som visar på IT-varuimporten som andel av den samlade importen, internationellt forskningsarbete och utlandsägda patent.

I motsats till SCB bedömer ABS att även mått för den ekonomiska utvecklingen är indikatorer. Därför redovisas bland andra sådana indikatorer som BNP, växelkurser, räntor, konsumentprisindex, arbetsproduktivitet, totalfaktorproduktivitet, realinkomster samt korrelation mellan IT-användning och företagets resultat. Vidare finns hos ABS också indikatorer inom områdena sysselsättning, arbetsmarknad, börsutveckling med mera.

Precis som ABS, men till skillnad från SCB, betraktar DS mått för den ekonomiska utvecklingen som indikatorer. Här presenteras bland annat uppgifter om lönesummor i olika företag, utgifter för IT och importens IT-andel. DS har dock inte lika många allmänna ekonomiska indikatorer som ABS.

Förklaring till skillnader

En stor del av skillnaderna i indikatorerna kan förklaras av olikheter i ansatserna. Det är därför viktigt att beakta att sådana indikatorer som övriga redovisar inte med nödvändighet passar också för SCB.

ABS ansats är vidast och SCB:s snävast. Både ABS och DS inriktar sig dock mer på en kunskapsbaserad ekonomi där tekniken, i detta fall informationstekniken, är ett led i möjliggörandet av denna ekonomi. Det är också tydligt hur DS låtit sig inspireras av ABS dimensioner, karakteristika och indikatorer. SCB däremot, har försökt närma sig frågan ur ett sådant perspektiv att analysen inte är låst till den tekniska utvecklingen, utan till vad som leder till strukturella förändringar i ekonomin.

Den ansats som Statistiska centralbyrån valt exkluderar ett flertal ekonomiska data, som till exempel produktionsutvecklingen, produktivitetsutvecklingen och prisutvecklingen. Sådana betraktas dock som indikatorer av ABS och i viss mån också av DS. Detta innebär emellertid inte att dessa data är oviktiga, utan handlar snarare om att det är just i sådana serier strukturella förändringar borde kunna lysa igenom. Om de inte gör det, genom förändringarnas regionala karaktär, på grund av att de på nationell nivå tar ut varandra eller till följd av mätproblem, kan i stället indikatorer användas.

Skillnaderna i ansatser leder naturligtvis också till att det finns indikatorer som SCB, men inte de övriga två, föreslagit. Skillnaden mot ABS är dessutom nästan identisk med den mot DS. SCB redovisar bland annat fler företagsindikatorer, som inte bara koncentreras kring informationsteknikföretag utan också till andra högteknologiska verksamheter. Likaså är SCB ensamt om att presentera indikatorer som belyser företagets efterfrågan på olika utbildningsgrupper, företagets kundstruktur, företagets omsättningsandel som går till reklam samt indikatorer om transporter och lager. Samma sak gäller miljö- och energiinriktade indikatorer samt antalet of-fentligt anställda och privatisering av offentlig verksamhet.

Hos SCB finns vidare genomgående fler indikatorer som är relativa tal, det vill säga en utveckling relaterad till en annan. Detta kan vara ett tecken på att det finns en viss skillnad i syn på vad som menas med en indikator. SCB har till skillnad mot övriga bedömt detta med hjälp av de fyra strukturkriterierna. Varken hos ABS eller DS framgår det tydligt vad som egentligen är en indikator. Det verkar snarare vara så, att alla tillgängliga data för en särskild dimension eller ett temaområde också automatiskt blir en indikator.

Statistikanvändarna om ansats och resultat

Den ekonomiska statistiken används ofta av forskare eller personer som arbetar med analyser av eller prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Som en del i uppdraget till projektet *Statistik om den nya ekonomin* ingår det därför att föra en dialog med externa statistikanvändare. Med utgångspunkt i den första temapublikationen har således ett antal diskussioner förts med erfarna statistikanvändare om såväl projektets angreppssätt som den analys som presenterades i publikationen.³

Ansats

Statistikanvändarna är positiva till Statistiska centralbyråns initiativ på detta område, liksom till att träffa projektets representanter för en diskussion. Första temapublikationen har också i allmänhet fått ett gott bemötande. Vissa synpunkter har dock framkommit på den ordning saker gjorts i. Projektet startade med att analysera befintlig statistik, för att därefter gå vidare med att analysera vilken statistik som behövs, men som eventuellt saknas. En motsatt tågordning hade för en del användare varit mer naturlig.

Trots en något varierande syn på hur en eventuell ny ekonomi skulle kunna definieras och om den i sådana fall finns eller funnits någonstans, betonade flera användare det vällovliga i att resonera kring något nytt i ekonomin snarare än kring en helt ny ekonomi. De flesta användarna tilltalades också av försöket att sätta in resonemangen i ett teoretiskt ramverk. Det uppfattades emellertid inte som självklart med en makroekonomisk ansats baserad på produktionsfunktionen. Om till exempel analysen gjorts ur ett ekonomiskt-historiskt perspektiv, där förändringarna i mikrofundamenten studerats, bedömde vissa att mer långtgående slutsatser kunde ha dragits.

Metoden följde enligt de flesta ändå naturligt på den teoretiska bakgrund som valts. Några synpunkter på strukturkriterierna redovisades emellertid. De ansågs bland annat vara svåra att särskilja från varandra och en ökad produktivitet skulle egentligen kunna vara en målvariabel snarare än en faktor. Andra tyckte att de saknade ett kriterium, en teknikparameter, som nu befanns vara gömd i kriteriet ökad produktivitet. Någon tyckte att strukturomvandlingskriterier, snarare än strukturkriterier, borde vara det som är intressant att diskutera. Detta för att bland annat kunna fånga upp olika processer, som förskjutningar mellan branscher.

³ Företrädare för följande verksamheter har deltagit i diskussionerna: Finansdepartementet, Näringsdepartementet, Föreningssparbanken, Landsorganisationen, Konjunkturinstitutet, Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken, Industriens utredningsinstitut, Handelsns utredningsinstitut, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Mälardalens högskola, Arbetslivsinstitutet, Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Förhållandet hög produktionstillväxt och låg inflation under en längre tidsperiod diskuterades också. En strukturomvandling behöver inte leda till hög tillväxt och låg inflation. Vissa ansåg dessutom att detta ekonomiska läge nu har passerats och att strukturkriterierna därför bara borde heta produktivitet, konkurrens och så vidare och att resonemangen borde föras utifrån både möjliga upp- och nedgångar i de valda kriterierna.

Det finns bland statistikanvändarna uttryckliga önskemål om att Statistiska centralbyrån ska kunna bidra med bättre information om och analys av strukturella förändringar i ekonomin. I samtliga diskussioner har därför fortsatta analyser av det som påbörjats i första temapublikationen uppmuntrats. Även flera önskemål om mindre grov regionalstatistik uppkom, och att projektet i det fortsatta arbetet delvis skulle kunna anlägga ett regionalt perspektiv.

Resultat

De flesta statistikanvändarna förvånades över det stora antal indikatorer som redovisats, men höll ändå med om att indikatorerna skulle kunna spegla något nytt i ekonomin. Vissa tyckte dock att just mängden indikatorer skapade svårigheter att urskilja vad som är viktigast. Flera förslag på rangordning av indikatorerna framfördes därför. Användarna lämnade också sin syn på vilka indikatorer som saknades och vilken statistik som behöver förbättras. Dessa redovisas nedan.

Indikatorer som saknas

- *Indikatorer som förklarar den svenska forsknings- och utvecklingsparadoxen, stora utgifter för forskning och utveckling men liten avkastning*
- *Utgifter för forskning och utveckling i enskilda branscher*
- *"Pay-off" från bland annat utbildning och forskning*
- *Indikatorer för strukturella förändringar*
- *Indikatorer för strukturomvandling från jordbruks- via industri- till tjänstesamhälle*
- *Marknadsplatsförändringar*
- *Investerings- och kapitalstocksindikatorer*
- *IT- och kunskapsintensiva branscher i förhållande till BNP*
- *Internetförsäljning som andel av total försäljning*
- *Indikatorer som beskriver flexibilitet i organisationer*
- *Individbaserad statistik som beskriver vad som händer inom företagen*
- *Indikatorer för hur det går för nystartade företag*
- *Arbetskraftens rörlighet*
- *Kvalitetsindikatorer*

Statistik som behöver utvecklas

- *Regionalstatistiken*
- *Tjänstestatistiken*
- *Investeringsstatistiken*
- *Näringslivsindelningen*
- *Utbildningsstatistiken*
- *Handelsstatistiken*
- *Den kortperiodiska lönestatistiken*

I samband med diskussionen om vilken statistik som behöver utvecklas beto-
nade användarna också behovet av långa historiska tidsserier.

Kommentarer till indikatorer som saknas och statistik som behöver utvecklas

I detta avsnitt kommenteras först de indikatorer som enligt statistikanvän-
darna saknas och därefter den statistik som de anser behöver utvecklas.

Indikatorer som saknas

Efter genomförda användardiskussioner har de indikatorer som användarna
ansåg saknades gått igenom. Här följer därför kommentarer om vad som för
närvarande finns att tillgå.

Forsknings- och utvecklingsparadoxen

Statistiska centralbyrån samlar för närvarande inte in några uppgifter om
forskningens "output". Förekommande mått på detta område är som nämns
i Statistiska centralbyrån [2001], antal ansökta och beviljade patent samt bib-
liometrisk data. Det är främst Patent- och registreringsverket som tillhan-
dahåller grunddata om patent. Uppgifter om citat finns bland annat i olika
internationella databaser som till exempel Science Citation Index. Området är
emellertid komplext, och det är sannolikt svårt att kunna se samband mellan
långsiktiga satsningar på forskning och kvantitativa resultat.

Utgifter för forskning och utveckling i enskilda branscher

Vid Statistiska centralbyråns program för forskning och informationsteknik
samlas uppgifter in om utgifter för forskning och utveckling i enskilda bran-
scher. Resultaten publiceras vartannat år i serien Statistiska meddelanden.
Undersökningen tillåter för närvarande endast en grov branschindelning på
grund av urvalets storlek.

Pay-off från bland annat utbildning och forskning

Det finns vid Statistiska centralbyrån register som innehåller utbildningsdata, satsningar på forskning och utveckling samt uppgifter om företagens ekonomiska resultat. Genom att matcha sådana data kan vissa slutsatser dras.

Indikatorer för strukturella förändringar

En strukturomvandling från jordbrukssamhälle via industrisamhälle till post-industriellt samhälle kan beskrivas genom andelar av total produktion i nationalräkenskaperna. En sådan studie kräver dock långa tidsserier och kommer därmed också att drabbas av problem då olika tidsseriebrott ska länkas ihop. Samma sak gäller för strukturella förändringar på disaggregerad nivå.

Några serier för graden av strukturomvandling eller liknande finns inte vid Statistiska centralbyrån. Däremot kan naturligtvis strukturförändringar lysa igenom i olika aggregerade serier som till exempel sysselsättning, produktion och prisutveckling. Strukturella förändringar bör rimligen också synas i olika typer av produktivitetsberäkningar. Därför är det viktigt att det både finns underlag till sådana beräkningar och att de håller tillräckligt hög kvalitet.

Marknadsplatsförändringar

Statistik över detaljhandelns exakta lokalisering saknas. Däremot finns regional statistik i form av bruttoregionprodukten, BRP, som mäts från produktionssidan. Summan av alla regioners BRP är landets BNP. Särskilda bearbetningar kan göras av BRP från 1993 och framåt med kommunen som lägsta nivå. Vid Statistiska centralbyrån finns också uppgifter om lokala arbetsmarknader och deras utveckling.

Indikatorer över investeringar och kapitalstockar

Uppgifter om investeringar över olika kapitaltyper finns i nationalräkenskaperna. Ett arbete med att förbättra kapitalstocksberäkningarna pågår för närvarande inom Statistiska centralbyrån. Inom ramen för Europeiska unionen deltar Statistiska centralbyrån också i sådana projekt som syftar till att förbättra uppgifterna om investeringar i bland annat datorer och datorprogram.

IT- och kunskapsintensiva branscher i förhållande till BNP

Nationalräkenskapernas data finns tillgängliga på branschnivå. En beräkning av IT- och kunskapsintensiva branscher bör därför kunna göras med underlag från nationalräkenskaperna.

Internetförsäljning som andel av total försäljning

Internetförsäljningen undersöks i de enkäter som Programmet för forskning och informationsteknik ansvarar för om företagens tillgång till och användning av datorer. Statistiken är emellertid förhållandevis ny och tidsserier för analys saknas därför ännu.

Indikatorer som beskriver flexibilitet i organisationer

Uppgifter om flexibilitet i organisationer saknas för närvarande vid Statistiska centralbyrån. Det är dock fullt möjligt att via enkäter göra undersökningar om detta.

Individbaserad statistik som beskriver vad som händer inom företagen

I den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken, RAMS, finns uppgifter om förändringar i företagen som till exempel arbetskraftens kompetens, ålder, lönesummor och arbetsgivarbyten. Uppgifter om företagens interna organisation saknas.

Indikatorer om hur det går för nystartade företag

Statistiska centralbyrån saknar löpande statistik om hur det går för nystartade företag. Däremot gör Institutet för tillväxtpolitiska studier, ITPS, uppföljningsstudier. Uppföljningsstudierna görs årligen via enkäter till ett urval företag. Denna typ av uppgifter är svåra att följa via företagsregistret, bland annat på grund av att företagen byter organisationsnummer mellan åren. Vid Statistiska centralbyrån går det emellertid att följa företagen via RAMS. Där kan man få fram uppgifter om antal anställda, sammanslagningar och avknoppningar. Till dessa kan också ekonomiska data för företagen kopplas.

Arbetskraftens rörlighet

Redan i föregående publikation redovisades flera indikatorer för arbetskraftens rörlighet. Vid Statistiska centralbyrån finns till exempel uppgifter om andelen av arbetskraften som byter bransch och arbetsgivare, migration samt pendling.

Kvalitetsindikatorer

Statistiska centralbyrån sysslar huvudsakligen med kvantitativ statistik. I vissa fall kan sådana data också ge information om kvaliteten, men långt ifrån alltid.

Statistik som behöver utvecklas

Det finns en stark efterfrågan på underlag till olika sorters produktivetsberäkningar, vilket innebär att förbättrad statistik behövs för bland annat tjänstesektorn och investeringarna. Detta har Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken⁴ redan tidigare poängterat. Flera användare påpekar också att det kanske snarare är nya sätt att sortera, redovisa, hantera och publicera befintlig statistik än helt ny statistik som behövs. Ett exempel som nämnts är statistiken över företagens momsredovisning, som med en säkrare branschredovisning bedömdes kunna vara användbar vid analyser av strukturmönderingar inom handeln.

⁴ Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken, Direktiv 2000:58.

Ett problem som blev tydligt i projektets arbete med den första temapublikationen var den begränsade möjligheten att ta fram långa tidsserier. Flera användare betonade också denna brist och önskade att Statistiska centralbyrån skulle utarbeta nycklar så att serier med brott kan länkas med varandra. I dagsläget florerar flera alternativa, mer eller mindre vetenskapliga sätt att länka ihop tidsserier, något som både förhindrar jämförbarheten mellan olika studier och försämrar möjligheten att överblicka kvaliteten i de olika nycklarna.

Vid Statistiska centralbyrån har nyligen ett utvecklingsarbete inletts, vars syfte är att både se över metoder för tidsserieanalys och hur långa historiska tidsserier ska kunna tas fram.

Slutsatser

Den officiella ekonomiska statistiken används ofta som underlag i analyser och prognoser till de politiska beslutsfattarna. Detta kräver att statistiken ger en rättvisande bild av den ekonomiska utvecklingen. Därför är det arbete angeläget, som Statistiska centralbyrån för närvarande bedriver i syfte att förbättra möjligheterna att statistiskt spegla den ekonomiska utvecklingen.

Såväl jämförelsen av andra ansatser som diskussionerna med statistikanvändarna har gett ökad insikt om komplexiteten i att försöka spegla det nya i ekonomin. Jämförelsen har däremot inte lett till några nya uppslag om hur ämnet ska angripas.

Andras ansatser

På flera håll bedrivs för närvarande ett aktivt arbete med att statistiskt försöka beskriva nya företeelser i den ekonomiska utvecklingen. Oavsett om ansatserna är teoretiska eller praktiska, så verkar resonemangen leda till ungefär samma diskussioner om statistiken. Från övrigas ansatser kan Statistiska centralbyrån således lära att frågan om hur nya företeelser i ekonomin ska speglas går att besvara på flera olika sätt. Hur en eventuell ny ekonomi eller något nytt i ekonomin definierats har givetvis också påverkat valet av ansats. Statistiska centralbyrån är dock ensam om att ha publicerat sina resultat utifrån den teori och metod som använts.

Flest likheter med Statistiska centralbyråns ansats uppvisar de studier som bedrivs vid Australian Bureau of Statistics och Danmarks statistik. Det bör dock betonas att tillvägagångssätten trots detta är långt ifrån identiska och respektive resultat kan därför heller inte automatiskt överföras till andra länder.

Även om såväl Australian Bureau of Statistics som Danmarks statistik, Statistics Netherlands och EU angriper ämnet ur ett teoretiskt perspektiv, har de flesta en starkare anknytning till just informationstekniken än Statistiska cen-

tralbyrån. Informationstekniken återkommer visserligen som en viktig del också hos Statistiska centralbyrån, men där påvisas även andra strukturella förändringar som skulle kunna påverka ekonomin genom till exempel avregleringar, globalisering och spjutspetsteknik annan än informationsteknik. Denna generella ansats kan förhoppningsvis därmed också användas i analysen av olika typer av nya företeelser i ekonomin, inte bara sådana relaterade till informationsteknik. Från framför allt Europeiska unionen och Australian Bureau of Statistics kan Statistiska centralbyrån dra lärdom av vikten att noggrant beakta kvaliteten i de indikatorer som ska presenteras och användas.

Om resultat och utvecklingsbehov

Trots att de har olika perspektiv på vad som skulle kunna vara något nytt i ekonomin, är användarna eniga om vikten av en fortsatt fördjupad analys av indikatorerna. Detta uppfattas nämligen som ett försök till sådan analys av strukturella förändringar som många efterfrågar.

Det är i viss mån en bedömningsfråga att avgöra vilka indikatorer för något nytt i ekonomin som saknas. Helt uppenbart är dock att flera indikatorer saknar långa historiska serier eller nycklar för länkning av serier med brott, vilket försvårar en analys av strukturella förändringar. Kanske skulle också ett fortsatt utvecklingsarbete kunna ägnas åt att ta fram ett index för graden av strukturuomvandling. Vid Statistiska centralbyrån finns inte heller några uppgifter om företagets interna organisation.

Uppgifter om investeringar och kapitalstockar är viktiga underlag vid beräkningar av produktiviteten. Statistiska centralbyrån ägnar sig redan åt förbättringsarbete inom detta område. Det är dock viktigt att utvecklingsarbetet fortsätter, så att hela ekonomin kan beskrivas statistiskt framöver.

Användarna pekar på att en stor del av den befintliga ekonomiska statistiken behöver utvecklas. En tolkning av detta är att större ansträngningar måste göras för att kontinuerligt anpassa statistiken till samhällsutvecklingen. Detta ingår också både i uppdraget till Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken och i direktiven till projektet *Statistik om den nya ekonomin*. Statistiken kan även utvecklas genom organisatoriska eller administrativa förändringar. Ett ökat utrymme för flexibilitet, med bland annat inslag av omvärldsanalys, skulle kunna underlätta anpassningen av statistiken till den ekonomiska utvecklingen.

Tjänstestatistiken är ett område som även Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken har studerat. Eftersom tjänstesektorn uppgår till en stor andel av den svenska ekonomin, är det här viktigt med ett omfattande utvecklingsarbete. Kanske borde nya metoder övervägas, så att det postindustriella samhället inte längre behöver mätas med sådana metoder som egentligen utvecklats för industrisamhället.

Näringslivsindelningen och klassificeringarna är trögrörliga och ofta internationellt bestämda. I syfte att kringgå dessa problem och för att lättare se strukturella förändringar i ekonomin skulle som komplement till befintliga data ett system med skuggvariabler kunna utvecklas. Dessa skulle företrädesvis tas fram genom nya samkörningar eller skärningar av uppgifter från redan befintliga register eller datalager.

För att bättre kunna belysa strukturella förändringar och nya fenomen i ekonomin krävs mer regionalstatistik. De aggregerade siffror som finns i nationalräkenskaperna kan ibland dölja stora strukturella förändringar inom regioner eller branscher och dylikt. Därför borde försörjningsbalanser regelbundet presenteras inte bara för hela landet utan också för de olika regionerna.

Litteratur

Australian Bureau of Statistics [2002], "Discussion Paper: Measuring a Knowledge-based Economy and Society – An Australian Framework", <http://www.abs.gov.au/Ausstats>

van Bommel, Masja, Devilee, Jeroen, Kuipers, Andries, Ramprakash, Deo, Bosch, J. och Wolters, T. [2002], "Available Indicators of the New Economy, A Stocktaking Paper", NESIS.

Danmarks Statistik [2001], "Strategi for den fremtidige statistik om netværks-samfundet og den videnbaserede økonomi"

Direktiv 2000:58, Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken

Konjunkturinstitutet [2002a], "Konjunkturläget", augusti

Konjunkturinstitutet [2002b], "Konjunkturbarometern kvartal", oktober

Kuipers, Andries [2002], "Building Blocks for the Description of the Digital Economy", Statistics Netherlands

Landefeld, J. Steven och Fraumeni, Barbara M. [2001], "Measuring the New Economy", *Survey of Current Business*, mars, sidan 23-40

OECD [2001], "The New Economy: Beyond the Hype", Final Report on the OECD Growth Project

Roberts, Sheridan [2002], "A Statistical Framework for Describing a Knowledge-based Economy/Society", Australian Bureau of Statistics

Room, Graham [2002], "New Economy Statistical Information System: Taking Stock of the EU Policy Context", University of Bath och NESIS

Rowlatt, Amanda, Clayton, Tony och Vaze, Prabhat [2002], "Where, and How, to Look for the New Economy", *Economic Trends*, nummer 580, mars, sidan 29-35

SOU 2001:34, "Behovet av ekonomisk statistik", Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken

Statistics Canada [2002], "Measuring the Networked Economy"

Statistiska centralbyrån [2001], "Att spegla det nya i ekonomin"

Under 2001 startades vid Statistiska centralbyrån projektet *Statistik om den nya ekonomin*. Inom ramen för detta treåriga projekt arbetar en projektgrupp med att analysera tillgången på och behovet av statistik som kan spegla nya företeelser i ekonomin. I denna, projektets andra temapublikation, redovisas hur några olika statistikaktörer arbetar med att belysa nya företeelser i ekonomin och vad statistikanvändarna anser om ansatsen och resultaten från projektets tidigare arbete. Den första temapublikationen, *Att spegla det nya i ekonomin*, fokuserade på att visa vilka uppgifter ur den befintliga statistiken som direkt eller med enklare anpassning kan användas för att indikera något nytt i ekonomin.

ISBN 91-618-1160-2

Statistikpublikationer kan beställas från SCB, Publikationstjänsten, 701 89 ÖREBRO, e-post: publ@scb.se, telefon: 019-17 68 00, fax: 019-17 64 44. De kan också köpas genom bokhandeln eller direkt hos SCB, Karlavägen 100 i Stockholm. Aktuell publicering redovisas på vår webbplats (www.scb.se). Ytterligare hjälp ges av SCB:s Informationsservice, e-post: infoservice@scb.se, telefon: 08-506 948 01 eller 019-17 62 00, fax: 08-506 948 99.